

ЩОДО ПІДСУМКІВ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ У 2020 Р. ТА ПЕРСПЕКТИВИ НА 2021 Р.

І.В. Ус, к.е.н., головний консультант відділу нових викликів
центру зовнішньополітичних досліджень НІСД

Висновки

1. Світова торгівля товарами за підсумками 2020 р. скоротилась на 5,3 %¹, що було краще прогнозованого у жовтні 2020 р. скорочення на 9,2 % і зумовлено в основному послабленням режимів обмежень у другій половині року, а також впровадженням урядами країн світу потужних заходів щодо подолання наслідків пандемії COVID-19.

2. Стрімке скорочення цін на нафту у квітні 2020 р. поруч з загальною ситуацією в світовій економіці призвело до того, що торгівля паливом та мінеральними продуктами зменшилась більш суттєво, ніж торгівля іншими видами продукції.

3. Найбільш суттєвий негативний вплив на світову торгівлю пандемія COVID-19 спричинила у сфері туристичних послуг, яка у 2020 р. знизилась на 63 % і з високою ймовірністю можна прогнозувати, що вона не зможе повністю відновитися й у 2021 р.

4. Згідно з прогнозами СОТ, за підсумками 2021 р. світова торгівля товарами збільшиться на 8 %, а у 2022 р. – на 4 %. Це означатиме, що загальний обсяг світової торгівлі залишиться нижче свого допандемічного тренду.

5. Скорочення вартісних обсягів зовнішньої торгівлі товарами України за підсумками минулого року на 6,8 % було дещо меншим, ніж 7-відсоткове падіння обсягів світової торгівлі товарами в номінальному доларовому вираженні.

Обґрунтування

За підсумками 2020 р. світова торгівля товарами знизилась на 5,3 % (слайд 1)². Це падіння менше, ніж зниження на 9,2 %, передбачене прогнозом СОТ у жовтні 2020

¹ Зміна фізичного обсягу світової торгівлі товарами.

² World trade primed for strong but uneven recovery after COVID-19 pandemic shock. URL: https://www.wto.org/english/news_e/pres21_e/pr876_e.htm

року³. Кращий результат за очікуваний частково можна пояснити анонсом нових вакцин проти коронавірусу у листопаді 2020 р., що сприяло покращенню довіри бізнесу та споживачів, наслідком чого стало поживлення на ринках. Водночас в номінальному вираженні обсяги світової торгівлі товарами скоротились на 7 % (у Україні скорочення вартісних обсягів зовнішньої торгівлі товарами у 2020 р. становило 6,8 %).

Основне скорочення відбулося у другому кварталі 2020 р., коли країни у всьому світі запровадили локдаун та обмеження на поїздки з метою зупинення поширення коронавірусу. Режим обмежень були послаблені у другій половині року, оскільки показники захворюваності знизилися, що дозволило у четвертому кварталі 2020 р. повернути обсяги торгівлі товарами майже до рівня 2019 р.

Швидкому зростанню обсягів торгівлі та виробництва у другій половині 2020 р. сприяло значне втручання у кризову ситуацію з боку урядів, включаючи потужні заходи щодо бюджетно-податкового стимулювання у США. Ці заходи збільшили доходи домогосподарств та підтримали подальші витрати на всі товари, включаючи імпортовані з інших країн. Крім того, багато підприємств та домогосподарств адаптувались до мінливих обставин, знаходячи інноваційні шляхи підтримання економічної діяльності в умовах обмеження мобільності. Ефективне управління пандемією обмежило масштаби економічного спаду в Китаї та інших країнах Азії, що дозволило їм продовжувати активно займатися торговельною політикою. Ці дії допомогли підтримати світовий попит і, можливо, запобігли ще більшому падінню торгівлі.

Вплив пандемії на обсяги торгівлі товарами в регіональному розрізі у 2020 р. мав певні відмінності, хоча у більшості регіонів було зафіксовано значне падіння як експорту, так і імпорту (*слайд 1*). Єдиним винятком була Азія: обсяги експорту зросли на 0,3 %, а обсяги імпорту – на 1,3 %. Регіони, багаті природними ресурсами, зазнали найбільшого скорочення імпорту, включаючи Африку (на 8,8 %), Південну та Центральну Америку (на 9,3 %) та Близький Схід (на 11,3 %), ймовірно через зменшення доходів від експорту, оскільки ціни на нафту впали приблизно на 35 %. У порівнянні з іншими регіонами, падіння імпорту з Північної Америки було порівняно невеликим (на 6,1 %).

Аналіз динаміки світової торгівлі товарами у 2020 р. вказує на те, що після скорочення протягом перших трьох кварталів, у четвертому відбулось зростання її вартісних обсягів на 2 % (*слайд 2*). Насамперед на цей показник вплинуло збільшення торгівлі промисловими товарами на 6 % у порівнянні до четвертого кварталу попереднього року. Це зростання може бути пов'язано з відновленням заводських операцій у відповідності з заходами безпеки, необхідними для захисту працівників від коронавірусу. Також на 6 % зросла торгівля у четвертому кварталі 2020 р. сільськогосподарською продукцією. На відміну від них, вартість торгівлі паливно-енергетичними товарами та мінеральними продуктами у четвертому кварталі була на 19 % меншою у порівнянні до аналогічного періоду 2019 р.

Значною мірою така динаміка була обумовлена ціновим фактором. Торгівля промисловими товарами, ціни на які менш мінливі ніж сировинні, скоротилася у 2020

³ Trade shows signs of rebound from COVID-19, recovery still uncertain. URL: https://www.wto.org/english/news_e/pres20_e/pr862_e.htm.

р. у значно менших обсягах, ніж торгівля паливом та мінеральними продуктами. Вартісні обсяги торгівлі паливом та мінеральними продуктами різко знизилось у другому та третьому кварталі 2020 р. через падіння світових цін на нафту (якщо у січні 2020 р. барель марки Brent коштував 63,6 дол. США, то у квітні 2020 р. його ціна впала на 63 % до 23,3 дол. США). Водночас стійкий попит на продукти харчування під час пандемії призвів до певного зростання цін на них. Індекс світових цін на продовольчі товари у першій половині 2020 р. був на рівні аналогічного періоду 2019 р., а у другій половині 2020 р. продемонстрував суттєве зростання (слайд 3).

Значна кількість категорій промислових товарів продемонстрували позитивну динаміку у другій половині 2020 р. (слайд 4). Світова торгівля чорними металами в третьому кварталі знизилася на 17 %, але у четвертому кварталі темпи скорочення уповільнилися до -2 %. Торгівля цими товарами свідчить про більш позитивні тенденції у світовій економіці, оскільки ця продукція широко використовуються як у виробництві автомобілів, так і в сфері будівництва, які сильно постраждали від пандемії коронавірусу. Посилений ріст торгівлі текстилем як у третьому, так і в четвертому кварталі, пов'язаний, скоріш за все, зі зростанням виробництва медичних масок для обличчя. Електронні товари, включаючи комп'ютери, також стабільно зросли на 12 % у другій половині 2020 р., що відображає високий попит, оскільки домогосподарства та підприємства модернізували обладнання для полегшення виконання дистанційної роботи.

Якщо світова торгівля товарами в номінальному вираженні скоротилась на 7 %, то світова торгівля послугами була меншою на 20 % за показник 2019 р. Торгівля послугами особливо обтяжувалась обмеженнями на міжнародні поїздки, що перешкоджало наданню послуг, які вимагають фізичної присутності або особистої взаємодії. За підсумками 2020 р. послуги з подорожей та транспорту знизилась на 63 % та 19 % відповідно. На транспортні та туристичні послуги безпосередньо впливали заходи стримування, призначені для обмеження розповсюдження коронавірусу, багато з яких залишилися або були посилені у відповідь на другу хвилю захворювання на коронавірус наприкінці 2020 р. Скорочення за іншими видами послуг було значно меншим.

Краща ніж очікувалось динаміка світової торгівлі у другій половині 2020 р. призвела до покращення перспектив швидкого відновлення світової торгівлі. Згідно з представленим наприкінці березня 2021 р. прогнозом СОТ, обсяг світової торгівлі товарами збільшиться на 8 % за підсумками 2021 р. та на 4 % за підсумками 2022 р. Наслідки пандемії будуть відчуватись і надалі, оскільки такі темпи зростання все одно залишать торгівлю нижче свого допандемічного тренду (слайд 5).

Порівняно позитивний короткостроковий прогноз світової торгівлі може бути погіршений регіональними диспропорціями, постійною слабкістю торгівлі послугами та відставанням графіків вакцинації, особливо в найменш розвинутих країнах. Коронавірус продовжує становити найбільшу загрозу для перспектив торгівлі, оскільки нові хвилі інфекції можуть легко підірвати будь-яке сподівання на покращення ситуації.

Короткотермінові ризики прогнозу суттєво зменшуються і зосереджуються на факторах, пов'язаних з пандемією. Сюди входять недостатнє виробництво та розподіл вакцин або поява нових стійких до вакцин штамів коронавірусу. У середньо- та

довгостроковій перспективі державний борг та дефіцит можуть також впливати на економічне зростання та торгівлю, особливо у країнах, що розвиваються, які мають значні обсяги заборгованості.

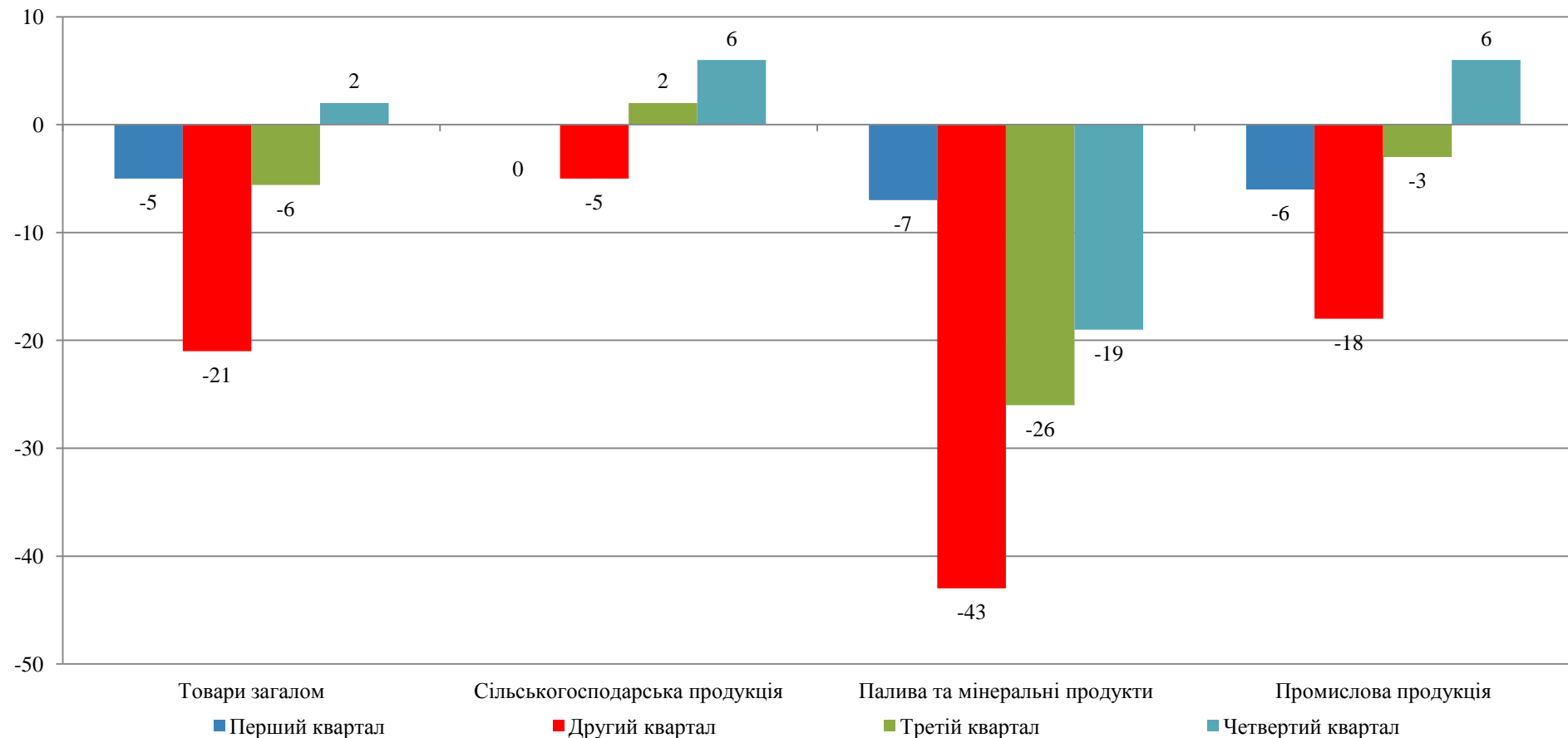
Враховуючи зазначені фактори, СОТ розробив два альтернативні сценарії динаміки світової торгівлі товарами (оптимістичний та песимістичний). За оптимістичного сценарію виробництво та розповсюдження вакцини прискориться, що дозволить швидше пом'якшити заходи стримування. Очікується, що це додасть близько 1 відсоткового пункту до зростання світового ВВП і близько 2,5 відсоткових пункти до зростання обсягу світової торгівлі товарами в 2021 р. Торгівля повернеться до свого допандемічного тренду у четвертому кварталі 2021 р. За негативного сценарію виробництво вакцин буде не встигати за попитом та/або з'являться нові штампи коронавірусу, проти яких вакцини будуть менш ефективні. Такий результат призведе до скорочення світового ВВП на 1 відсотковий пункт та зниження зростання світової торгівлі товарами майже на 2 відсоткові пункти за підсумками 2021 р.

	2017	2018	2019	2020	2021*	2022*
Обсяги світової торгівлі товарами	4,9	3,2	0,2	-5,3	8,0	4,0
<i>Експорт</i>						
Північна Америка	3,4	3,8	0,3	-8,5	7,7	5,1
Південна та Центральна Америка	2,3	0,0	-2,2	-4,5	3,2	2,7
Європа	4,1	1,9	0,6	-8,0	8,3	3,9
СНД**	3,9	4,1	-0,3	-3,9	4,4	1,9
Африка	4,7	2,7	-0,5	-8,1	8,1	3,0
Близький Схід	-2,1	4,7	-2,5	-8,2	12,4	5,0
Азія	6,7	3,8	0,8	0,3	8,4	3,5
<i>Імпорт</i>						
Північна Америка	4,4	5,1	-0,6	-6,1	11,4	4,9
Південна та Центральна Америка	4,5	5,4	-2,6	-9,3	8,1	3,7
Європа	3,9	1,9	0,3	-7,6	8,4	3,7
СНД**	14,0	4,1	8,5	-4,7	5,7	2,7
Африка	-1,7	5,4	2,6	-8,8	5,5	4,0
Близький Схід	1,1	-4,1	0,8	-11,3	7,2	4,5
Азія	8,4	5,0	-0,5	-1,3	5,7	4,4

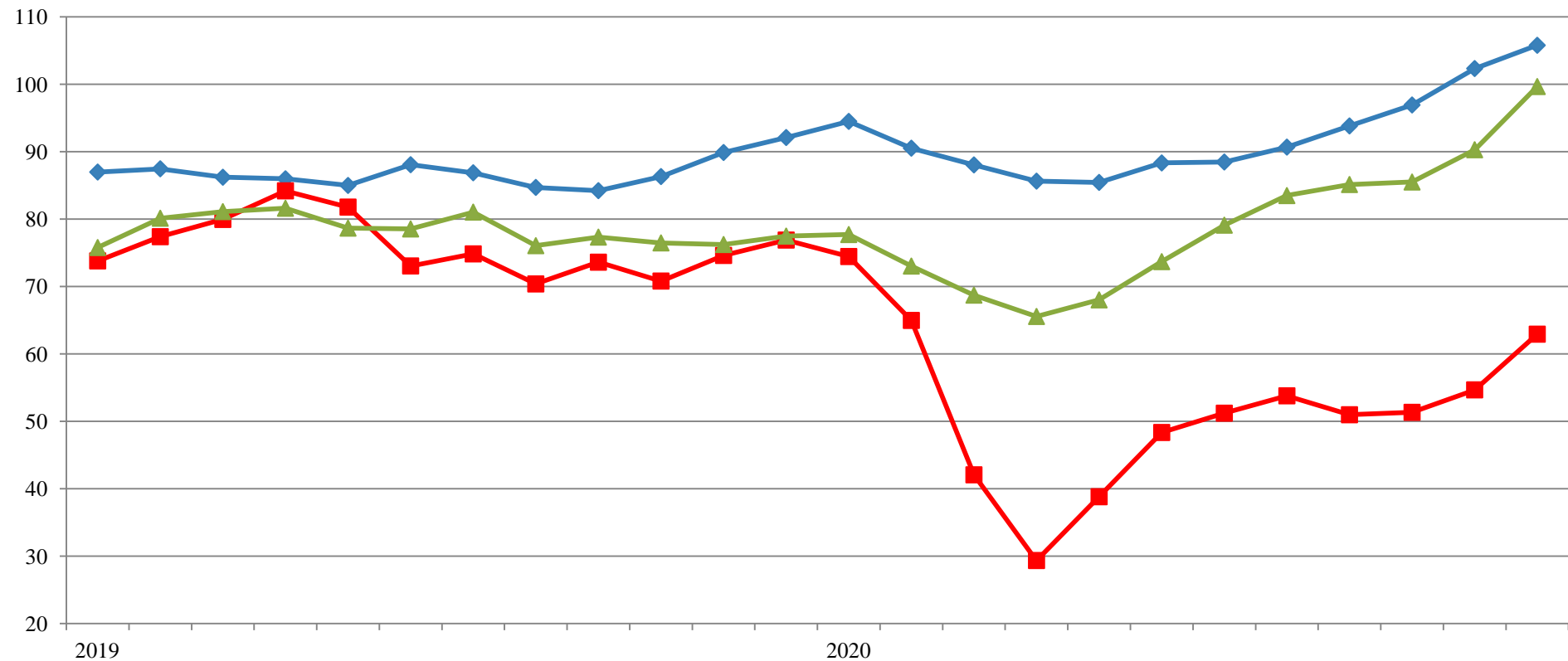
* - Прогноз СОТ

** - Включаючи колишні держави-члени

Квартальна динаміка світової торгівлі товарами у 2020 р., %

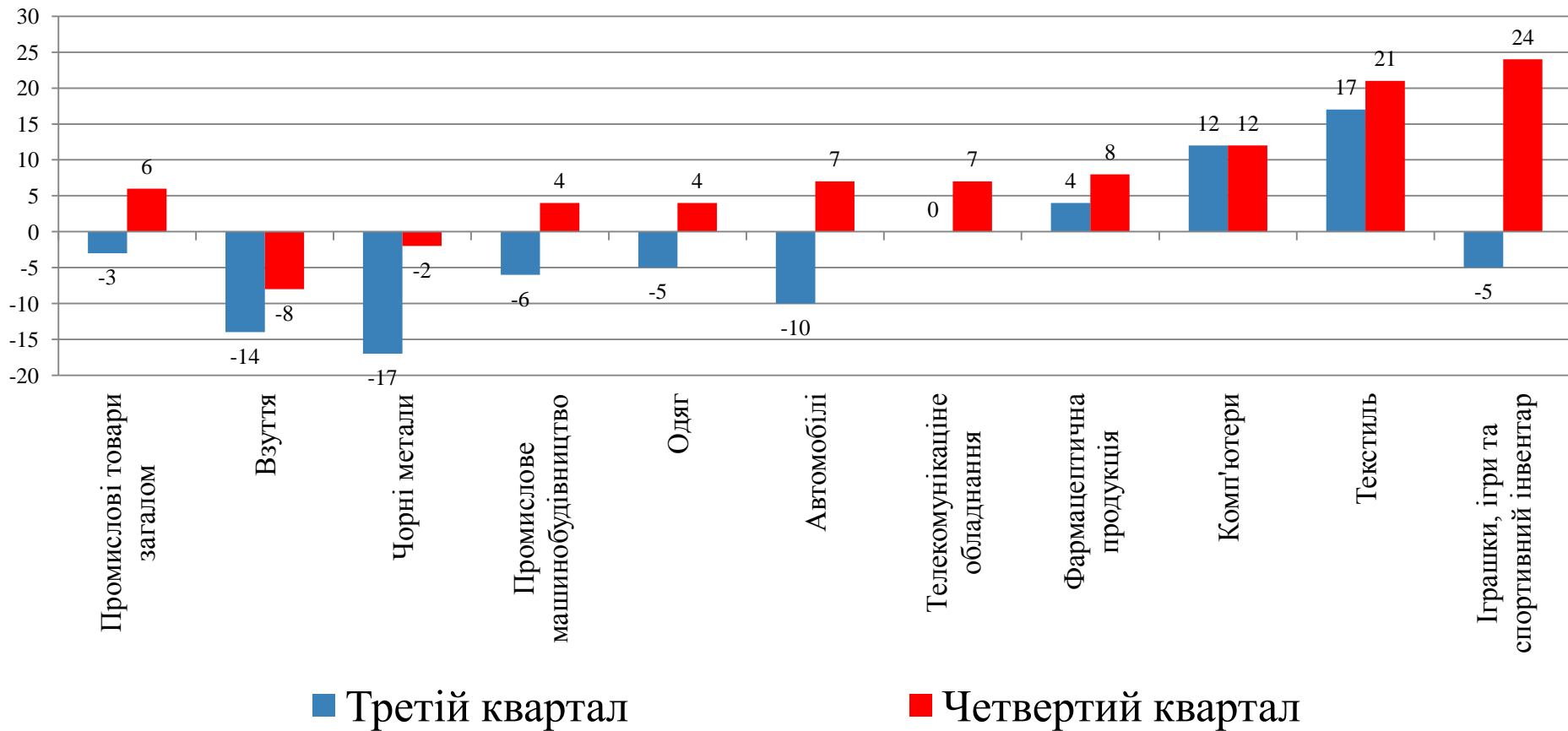

Індекси світових цін у 2019 р. та 2020 р., 2005=100

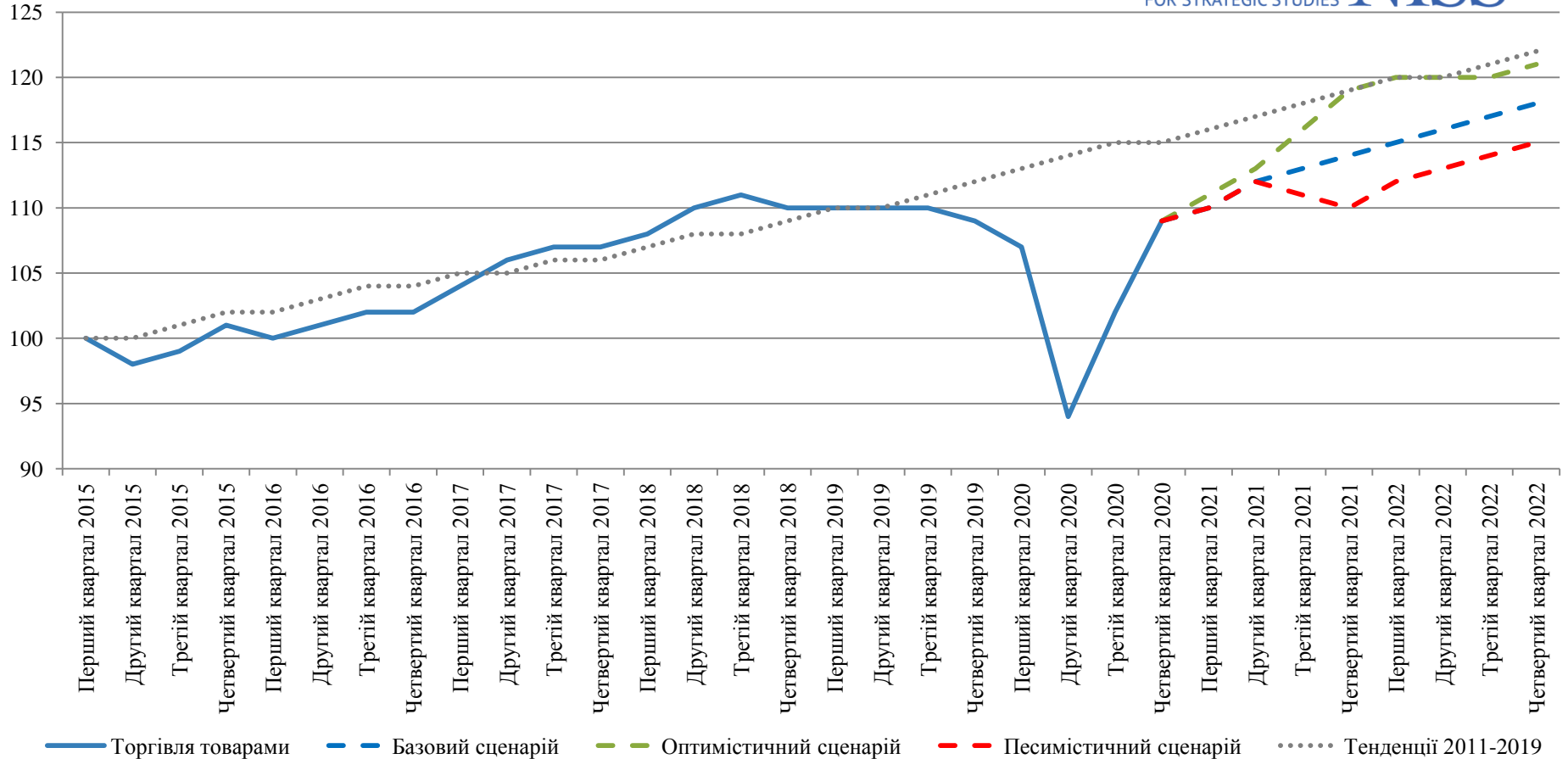

◆ Індекс світових цін на продовольчі товари ■ Індекс світових цін на паливно-енергетичні товари ▲ Індекс світових цін на метали

Динаміка світової торгівлі окремими товарами у третьому та четвертому кварталах 2020 р., %

Динаміка світової торгівлі товарами у 2015-2022 рр., %

Перший квартал 2015 = 100